

СТОРІНКА РЕДКОЛЕГІЇ

УДК 35.081.6+351.856.2

Л.О. ЗАЙЦЕВ, канд. юрид. наук, доц.

Національний університет внутрішніх справ

СИМВОЛІКА ТА ВІДЗНАКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ (ДО ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ЕМБЛЕМИ, ПРАПОРА, ЗНАКІВ)

В рамках історичного аспекту розглянуті етапи створення символіки та відзнак Національного університету внутрішніх справ.

Історія створення та розбудови Національного університету внутрішніх справ тісно пов'язана з процесом розбудови суверенної України. Виникнення цього унікального за своїм місцем і значенням освітнього закладу пов'язано з історичною традицією формування у м. Харкові юридичної школи, започаткованої ще на початку XIX століття з утворенням у 1805 році першого в Україні університету європейського рівня, з класичним юридичним факультетом. За майже двісті років Харків перетворився в один із провідних центрів підготовки висококваліфікованих юристів не тільки для України, а й ближнього зарубіжжя.

На шляху здійснення перших кроків розбудови суверенної держави особлива увага була надана питанням вирішення проблеми правового забезпечення цього процесу, підготовки висококваліфікованих юридичних кадрів і, особливо, для системи МВС.

На виконання відповідної Постанови Верховної Ради, спільним наказом МВС та Міністерства освіти України від 9 січня 1992 р. на базі спецфакультету МВС при Українській юридичній академії (колишньому Харківському юридичному інституті) та Вищих курсів МВС був створений Харківський інститут внутрішніх справ – перший в Україні багатопрофільний відомчий вищий навчальний заклад. До того часу юристів-спеціалістів для системи МВС України готувала єдина Київська вища школа міліції.

Одним з напрямків самозатвердження суверенної незалежної держави - України стала розробка та прийняття нових символів держави, громадянського суспільства, які б допомогли Українському народу

усвідомити себе як політичну націю, чия культура і традиції сягають сивої давнини і які б забезпечили підвалини діяльності на ниві створення сучасної емблематики. Такими першими офіційними символами України на початку 1992 року стали синьо-жовтий прапор та малий герб України - тризуб. З цього часу ці символи стали активно запроваджуватися в емблематику органів влади та управління, силових структур, в тому числі і МВС України. Одночасно в країні розпочинається процес розробки відомчих відзнак, які за своїм значенням повинні були стати не просто прикрасами, а символами належності та відповідності працівників органів внутрішніх справ по виконанню своїх нелегких правоохоронних обов'язків. За своїм змістом символи та емблеми повинні перекидати місток між минулим, сучасним та майбутнім, створювати певне культурне та, мабуть, і енергетичне поле, у якому відбувається діяльність людини, колективу, нації.

На весні 1992 р. за ініціативою народного депутата України ректора ХІВС О.М. Бандурки під керівництвом проректора з наукової роботи О.Н. Ярмиша почалися перші розробки майбутньої емблеми інституту. Перед робочою групою, очолюваною начальником кафедри державно-правових дисциплін Л.О.Зайцевим була поставлена задача розробити емблему ХІВС, яка б поєднувала у собі: державну символіку, історичну спадщину, належність до МВС та багатопрофільність інституту. Тим більше, що у перспективі навчальний заклад бачився не вузько відомчим, а загальнодержавним, з різними формами навчання, багатонапрямовою науково-дослідною роботи. До кінця 1992 р. такий проект емблеми було

розроблено. Він був затверджений ректоратом і запропонований до використання. На весні 1993 р. були виготовлені нарукавні знаки для форменого одягу і вже у травні, на святкуванні Дня Перемоги на форменому одязі працівників, слухачів, курсантів ХІВС (ще зразка часів СРСР), з'явилися перша відмітна відзнака (рис. 1)¹. Вона представляла собою за формою: чорний готичний (варяжський) трикутний щит, на якому були розміщені написи: угорі – “МВС України. Харків”, по бокам “інститут внутрішніх справ”. В центрі емблема: в горі – малий державний герб; в центрі перехрещені меч та кадуцей, знизу стрічка кольорів державного прапора; по боках лаврові гілки. Меч символізував силову частку державного механізму (відомчу належність до МВС). Кадуцей – міфологічна фігура: крилатий жезл, обвитий двома зміями. До речі, як багатозначущий символ, кадуцей входив до складу ще старого герба м. Харкова (1781-1917 рр.), який було поновлено рішенням міської ради у 1995 р. Дві лаврові гілки символізували здібності до пізнання, могутність, мир та злагоду. Емблема ХІВС фактично стала однією з перших ластівок у системі службових відзнак підрозділів МВС України, та емблем навчальних закладів всіх силових структур України. Одночасно з розробкою емблеми був підготовлений проект прапора інституту. За основу була взята історична традиція українського козацтва – полотнище малинового кольору з зображенням емблеми інституту, але проект так і не був здійсненим.

Протягом двох років з часу утворення колектив ХІВС отримуючи підтримку центральних та місцевих органів влади та МВС України, опираючись на значні потенційні, матеріальні та інтелектуальні можливості міста Харкова здійснив велику роботу по розвитку інституту, перетворенню його у багато-профільний науково-навчальний заклад з відділеннями за межами міста.

22 листопада 1994 р. Постановою Кабінету Міністрів України на базі ХІВС було створено Університет внутрішніх справ МВС України. Враховуючи попередній досвід розробки символіки інституту, на початку 1995 р. була створена комісія по розробці проекту нової емблеми та прапора Університету і робочі групи по розробці емблем, штандартів факультетів. Був об'явлений конкурс на кращі проекти. До травня 1995 р. розробка символіки УніВС та окремих факультетів в цілому була завершена, і Вчена Рада УніВС затвердила в якості емблеми проект, поданий комісією (ескіз Зайцева Л.О., Зайцевої О.Л.). За затвердженням ескізом були виготовлені і з вересня введені до форми одягу нарукавні знаки (рис. 2). Одночасно харківською фірмою

“Інтерпротео” були виготовлені й нагрудні службові відзнаки належності УніВС (рис. 3) та відповідні знаки факультетів. Для слухачів та курсантів Університету, які навчалися на відмінно, був виготовлений кваліфікаційний нагрудний знак – “відмінник” (рис. 4). За пропозицією ректора О.М. Бандурки емблема була доповнена девізом “Закон, знання, честь”. Наприкінці 1995 р. були виготовлені: прапор УніВС, та велика емблема для зали засідання Вченої ради Університету.

Нова емблема була створена як розвиток попередньої. В її основі – фігурний геральдичний щит. Верхня (шлемова) частина: стрічка двокольорова (національних барв), по середині якої малий герб України. Щит блакитного кольору з трьома перехрещеними фігурами. По окружності щита напис “Університет внутрішніх справ”. По середині щита головна фігура – меч (колюче-рублящий) вістря до низу – символ силових структур державного механізму з функціями захисту від протиправних посягань. Лаврова гілка – символ здібностей до пізнання, могутності, перемог, миру. Кадуцей – символ підприємництва, красномовлення, мислення та ін. На прапорі та у залі Вченої ради емблема доповнена двома гілками: дубу – символом міцності та довголіття, та калини – символу України (батьківщини, родинних традицій).

Ця емблема УніВС й набула самого широкого вжитку, перетворившись фактично у гербову відзнаку. Її зображення було відтворено у черговій печатці університету, на всіх офіційних документах. У 1997 р. були виготовлені невеликим тиражем нагрудні знаки із срібла та мініатюри (фото 5).

Серед системи нагрудних знаків окреме місце займають академічні відзнаки, призначені для випускників навчальних закладів. У 1995 р. для всіх вищих навчальних закладів МВС були виготовлені типові академічні відзнаки. А приймаючи до уваги особливий правовий статус університету, ректором УніВС було прийнято рішення про запровадження власної академічної відзнаки. На основі емблеми був розроблений проект дещо зміненого дизайну (автори проекту Зайцев Л.О., Зіберов О.Г.), який і було покладено в основу відзнаки. Випускники 1997 р. першими отримали академічні відзнаки УніВС (виготовлені фірмою Інтерпротео). Знаки виготовлялися двох варіантів: для випускників, які отримали диплом з відзнакою – ромб з темно-червоною основою (рис. 6), а для всіх інших - з синьою основою.

У 1999 р. УніВС відзначив свій перший ювілей – п'ятиріччя. У листопаді на урочистому засіданні, присвяченому ювілею, кращі працівники університету разом з почесними грамотами отримали від ректорату ювілейні нагородні відзнаки (рис. 7). Юві-

¹ Рисунки до статті див. на 2-й сторінці обкладинки.

лейні відзнаки отримали як співробітники університету (рис.8), так і курсанти (рис.9).

За давньою традицією, яка склалася як у освітнянській сфері, та і в системі МВС, особи, які своєю працею внесли великий вклад у здійснення поставлених перед ними задач, отримували відповідні відомчі заохочувальні відзнаки. Перші заохочувальні відзнаки МВС України були встановлені у квітні 1995 р. З 1996 р. порядок заснування відомчих заохочувальних відзнак регулювався Указами Президента України "Про відомчі заохочувальні відзнаки" від 18.11.1996 р. та "Про примірне положення про відомчі заохочувальні відзнаки" від 13.02.1997 р.

Напередодні святкування п'ятиріччя УніВС, наслідуючи кращі традиції найстаріших в Україні класичних університетів, Вчена рада університету 9.10.1999 р. заснувала власну систему нагород шляхом запровадження почесних звань для найбільших видатних науково-педагогічних працівників, а також видатних науковців, політичних і громадських діячів, які зробили плідний внесок в розвиток університету. Згідно затвердженим положенням встановлювалися такі почесні звання: "Почесний доктор Університету внутрішніх справ" (рис.10), "Заслужений професор (викладач, науковий співробітник) Університету внутрішніх справ". Були виготовлені відповідні дипломи та нагрудні знаки. А 15 листопада 1999 р. рішенням Вченої ради університету вперше звання "Почесний доктор" було присвоєно: першому Президенту України Л.М. Кравчуку, В.П. Семиноженку, послу Великої Британії в Україні Роланду Т. Сміту. Всім їм були вручені дипломи, нагрудні знаки. У 2000 році перелік заслужених працівників було доповнено "Заслуженим доцентом Університету внутрішніх справ"; нагрудні знаки стали виготовляти із срібла.

В січні 2002 р. за рішенням Вченої ради звання "Почесний доктор Національного університету внутрішніх справ" отримали: Ректор Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого – В.Я. Тацій, ректор Московської академії МВС РФ – О.С. Коваленко. Звання: "Заслужений професор" – професор, полковник міліції В.О. Соболев; "Заслужений доцент" – начальник кафедри криміналістики полковник міліції В.І. Гаєнко; "Заслужений викладач" – доцент кафедри ОРД Е.О. Железов; "Заслужений науковий співробітник" – професор С.П. Бочарова.

Знаменною подією в історії навчального закладу став Указ Президента України "Про надання статусу національного Університету внутрішніх справ МВС України" від 2 березня 2001 року. В Указі підкреслювався не тільки вагомий внесок Університету у підготовку кадрів для правоохоронних органів, але й

загальнодержавне та міжнародне визнання результатів його діяльності. Із зміною статусу змінилася і назва, Університет став іменуватися – Національний університет внутрішніх справ. З зміною статусу і назви постало питання стосовно приведення у відповідність його символіки. На цей час вступили у дію Укази Президента України: "Про геральдичні знаки - емблеми і прапори центральних органів виконавчої влади України" від 30.11.2000 р., "Про символіку органів Міністерства внутрішніх справ України". Наказом МВС України № 905 від 26.11.2000 р. були затверджені описи, малюнки та порядок використання геральдичного знака – емблеми і прапора Міністерства внутрішніх справ, встановлювався перелік органів, підрозділів, вищих навчальних закладів МВС України, які отримали право мати власні прапори.

Таким чином, розробка нової символіки НУВС здійснювалася у відповідності нормативним актам та регламентам. У силу того що емблема НУВС набула широкого вжитку, стала загальновідомою не тільки в Україні, але й за її межами, та не суперечила встановленому геральдичному знаку (емблемі і прапору) МВС України, керівництвом НУВС було прийнято рішення про збереження попередньої емблеми із доданням до тексту слова "Національний". Були виготовлені нові нарукавні знаки (рис.11), оновлено велику емблему у залі засідання Вченої ради. Нова гербова печатка була виготовлена за загально міністерським стандартом з емблемою МВС України; новий прапор НУВС було виконано за ескізом військово-геральдичного комплексу МВС України.

У січні 2002 р. Національний університет внутрішніх справ відзначив десятирічний ювілей від часу свого заснування як вищого навчального закладу МВС України. На урочистому засіданні, присвяченому десятиріччю, кращі працівники НУВС отримали ювілейні відзнаки (рис.12), а почесні гості та ветерани НУВС – "срібні" ювілейні відзнаки (рис.13) (автори проекту Зайцев Л.О., Зіберов О.Г., Зубарев К.С.).

Випускники НУВС 2002 р. отримали оновлені академічні відзнаки, на яких напис "Університет" був замінений на аббревіатуру "НУВС".

28.12.2001 р. Вченою радою було схвалено нове "Положення про присвоєння почесних звань Національного університету внутрішніх справ", у відповідності з яким виготовлені нові дипломи та оновлені нагрудні знаки з аббревіатурою "НУВС".

Сьогодні Національний університет внутрішніх справ є провідним, багатопрофільним навчальним закладом. У складі НУВС – 9 факультетів; Кримський, Одеський та Херсонський юридичні інститути;

Кіровоградська та Сумська філії, відділення заочного навчання в різних містах України; юридичний лицей, Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів внутрішніх справ та багато інших структурних підрозділів. Більшість названих структурних підрозділів НУВС мають вла-

стну історію утворення та розвитку, а, відповідно, і власну символіку, про яку піде мова у наступних публікаціях.

Надійшла до редколегії 06.11.2002

ЗАЙЦЕВ Л.А. СИМВОЛИКА И ОТЛИЧИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ВНУТРЕННИХ ДЕЛ (К ИСТОРИИ СОЗДАНИЯ ЭМБЛЕМЫ, ФЛАГА, ЗНАКОВ)

В рамках исторического аспекта рассмотрены этапы создания символики и отличий Национального университета внутренних дел.

ZAJTSEV L.A. SYMBOLIC AND DISTINCTIONS OF NATIONAL UNIVERSITY OF INTERNAL AFFAIRS (TO A HISTORY OF CREATION OF AN EMBLEM, BANNER, SIGNS)

Within the framework of historical aspect the reviewed stages of creation of symbolic and differences of National University of Internal Affairs.

УДК 378.096-057.36

О.О. ТЕЛИЧКІН, канд. психол. наук

Національний університет внутрішніх справ

СПЕЦІАЛЬНИЙ ФАКУЛЬТЕТ – КУЗНЯ МИРОТВОРЧИХ КАДРІВ УКРАЇНИ

Розглядається система підготовки кадрів для органів внутрішніх справ за спеціалізацією “Міжнародна правоохоронна діяльність” на Спеціальному факультеті Національного університету внутрішніх справ.

Спеціальний факультет НУВС створений наказом МВС України № 465 від 19.06.2001 року на виконання Указу Президента України від 2 березня 2001 року № 125/2001 “Про надання статусу національного Університету внутрішніх справ”.

Національний університет внутрішніх справ має давні традиції мовної підготовки кадрів правоохоронних органів. Майже десять років тому за ініціативою керівництва ВНЗ і кафедри іноземних мов були створені спеціальні групи поглибленого вивчення англійської мови. Динаміка розвитку навчального процесу обумовила трансформацію інституту спецгруп в окреме відділення у структурі юридичного факультету. Але процес стрімкого поширення масштабів міжнародної діяльності Міністерства внутрішніх справ України виявив потребу підготовки кадрів з глибокими знаннями двох і більше іноземних мов, а також різноманітних аспектів міжнародного права.

В останні роки спостерігається стійка тенденція до інтернаціоналізації злочинності. За підсумками роботи в 2001 році правоохоронними органами країни припинено діяльність 78 організованих злочинних угруповань з міжнародними зв'язками, порушено 74 кримінальні справи, за якими проходять 240 чоловік [1, с.5]. Загостренню криміногенної ситуації в країні сприяє також велика кількість біжен-

ців і нелегальних мігрантів із країн СНД, Близького сходу, Центральної і Південно-Східної Азії [1, с.9]. Новим видом злочинності, яка має суто інтернаціональний характер і неможлива без співробітництва з зарубіжними правоохоронними органами, є торгівля людьми. У 2001 році кримінальних справ за виявленими фактами торгівлі живим товаром було порушено майже в 7 разів більше, ніж у 1999 році [1, с.10]. З метою недопущення міжнародної експансії наркобізнесу зростають масштаби співробітництва української міліції з їх зарубіжними колегами в галузі боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів.

З іншого боку, зросла потреба в кадрах для міжнародних операцій із забезпечення миру. З 1994 року понад 550 працівників МВС України отримали досвід роботи в екстремальних умовах миротворчих місій у Анголі, Боснії і Герцеговині, Демократичній республіці Конго, Косові, Македонії, Сербії, Східному Тиморі, Хорватії. Україна перетворилася на одну з ведучих миротворчих держав світу - сьогодні біля 240 працівників міліції України приймають участь в роботі міжнародних миротворчих місій.

Підготовка працівників органів внутрішніх справ на факультеті здійснюється за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» - 7.060.102 та спеціалізацією “Міжнародна правоохоронна діяльність”. План що-